

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET RANAHULT

Föreliggande skötselplan är utarbetad av miljöskyddsförvaltningen i Vara kommun. Samråd har därvid ägt rum med länsmuseum, länsstyrelsens naturvårdsenhet, domänverkets Ulricehamnsrevir och skogsvårdsstyrelsen. Därtill ideella föreningar såsom Larvs hembygdsförening, Fåglaviks hembygdsförening, Miljöförbundet, Herrljunga naturskyddsförening och Vara naturskyddsförening.

I ALLMÄN BESKRIVNING

1. ADMINISTRATIVA DAT

Skyddsform:	Naturreservat
Beslutsdatum:	1988-11-24
Kommun:	Vara
Socken:	Larv
Läge:	Reservatet är beläget vid läns gränsen, norr om västra stambanan ca 2 km från Fåglavik
Kartor:	Topografisk karta 7CNO. Ekonomisk karta 7C9i, skötselplanekarta, samt beslutskarta, bil.
Areal:	ca 20 ha.
Fastigheter:	Ranahult 3:1. Ranahult 3:2, 3:3 undantas från fastställande och ingår ej i reservatet.
Markägare:	Domänverkets kronoegendom.
Sakägare:	Markägaren, jaktarrendatorn och vägsamfälligheten
Naturvårdsförvaltare:	Vara kommun har ett huvudmannaansvar och verkar praktiskt genom berörda föreningar.

2. GRUND FÖR BESLUTET SAMT FÖRESKRIFTER

Natur- och kulturområde

Ranahult har betydande biologiska och kulturhistoriska värden. Området har troligen varit bebott sedan medeltiden. Bosättningen med omgivningen bär på spår av äldre tiders markanvändning i form av kulturhistoriskt intressanta lämningar och en representativ, hävdgynnad ängsmarksflora med flera inslag av hotade arter och vegetationstyper. Området har också betydande sociala och estetiska värden.

Syfte

- att för framtiden bevara områdets värdefulla landskaps och floraelement sammanhörande med det äldre kulturlandskapet. Värden och förvaltningen skall ske i överensstämmelse med detta syfte på så sätt att områdets hävdberoende delobjekt i möjligaste mån bevaras och att det ängsmarks- ekosystem som var typiskt för äldre tiders markanvändning i viss mån återställas.

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

3.1. Naturförhållanden

Ranahult är beläget ca 140 m ö.h. i ett myrrikt sprickdalslandskap i Edsmärens skogsområde. Bosättningen omges av gammal åker, numera planterad med gran, samt betes- och slåttermarker. All omgivande ädellövskog har säkerligen använts till fodertäkt i form av bete eller slätter. Hävden av äng och hage har legat nere en längre tid, varför endast mindre delar av ursprunglig ängs- och hagmarksflora återstår. Arter som hör det öppna landskapet till konkurreras ut av skuggtåliga växter, men i en del fall har mindre ytor förblivit öppna och behållit sin karaktär av naturlig fodermark. I flera fall är det av värde att återställa den gamla vegetationstypen genom röjningar och regelbunden slätter.

Fågellivet är rikt med bl a häckande stenknäck. Mindre hackspett har observerats på näringssök i närheten.

3.2. Kultuhistoriska förhållanden

Ranahult har varit odlat sedan 1500~talet och gården kan ha medeltida ursprung. Edsmären var då en vidsträckt allmänningskog. Markerna har säkert haft störst värde som betesmarker, kanske ursprungligen för ollonsvin som var ett uppskattat inslag på Gustav Wasas matsedel. Området innehåller tätliggande odlingsrösen och är delvis sannolikt gamla åkrar från ålderbrukets tid. Det finns också rester av fägor, stenmurar och jordkällare. Mycket av Ranahults historia är förknippad med kronoparken Edsveden. Gården skatteköptes 1725 och har varit i enskild ägo tills Domänverket köpte den på 1960-talet. Gamla åkrar och hagar är namngivna med mycket ålderdomliga namn.

3.3. Markanvändning

Gårdens moderna åkrar har planterats med gran. Gammal åker, hage och slåttermark är huvudsakligen bevuxen med ädellövskog vilket begränsar markens värde som barrträdsproducent, syftande på ädellövskogslagen.

3.4. Tillgänglighet

Området nås genom en avtagsväg från vägen mellan Kåryd och Stenseke. Till fots är Ranahult lättillgängligt från Fåglavik via väg och stig över järnvägen.

3.5. Anordningar för friluftslivet

Vägen är farbar för cykel och bil. En mindre parkeringsplats finns vid torpargrunden och längre ner efter vägen finns vändplats. Ett flertal stigar går genom området.

II PLANDEL

1. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK

1.1. Övergripande mål

Allmän målsättning för reservatets skötsel ska vara att genom röjning och fortsatt årlig hävd bevara och delvis återskapa några av de mest värdefulla vegetationstyperna med hävdgynnade och i vissa

fall hotade arter. F d betesmark igenvuxen med ädla lövträd lämnas att utvecklas till ekdominerad naturskog. Kulturhistoriska lämningar ska i möjligaste mån framhävas.

Allmänhetens möjligheter till friluftsliv i området ska främjas.

1.2. Generella riktlinjer och åtgärder

Slåtter skall förekomma inom de skötselområden som framgår av anvisningarna i avsnitt 1.3. Motordrivna slåtterredskap får användas, om sådana finns att tillgå, men helst bör traditionell lieslåtter användas. Höet ska helst låtas vändas och torka på slåteryterna ca 7-10 dagar innan det samlas ihop och avlägsnas. Hö får ej ligga kvar på kulturlämningarna utan allt ska samlas ihop och avlägsnas från platsen. Lämplig upplagsplats utses på undanskymd plats. Slåtter ska ske i månadsskiftet juli-augusti. Slåtterängar kan dock få "vila" och undantas från slåtter, särskilt torra somrar, eller ca vart 8:e år. Vedväxter och lundväxter ska hållas tillbaka i ängssystemen.

Då lövförna har en gödande och skuggande effekt på ängsmarksfloran är det angeläget att träden inte ges för stort utrymme i ängsmarksekosystemen. Detta gäller särskilt eken vars löv dessutom har en sänkande effekt på markens basmättnadsgrad. Eftersom en stor produktion i regel ger färre arter är det ur naturvårdssynpunkt angeläget att maximera uttaget av hö och löv. Likaså ska ljusinsläppen främjas genom flitig röjning vid behov.

All utstämpling och avverkning av träd ska ske under överinseende av naturvårdskunnig personal från kommunen.

Träden sågas så nära marknivån som möjligt. Tjäle och skyddande snötäcke bör utnyttjas för tyngre transporter.

Stigar och gläntor hålles öppna för att underlätta framkomligheten till sevärdheterna.

Floravårdsaspekterna ska poängteras i skötseln och samordnas med kulturminnesvården så att besökaren inser sambandet mellan äldre tiders odlingsformer och vegetationens uppbyggnad och mångformighet.

Skyddsföreskrifter som skall gälla inom området - se beslut.

Skötselplanen skall ligga till grund för naturreservatets skötsel.

1.3. Behandling av skötselområden

Reservatet är indelat i skötselområden som redovisas och numreras i denna beskrivning och på skötselplanekartan.

Skötselområde 1

Beskrivning: Öppen mark i anslutning till tomtmarken. Ädla lövträd.

Mål: Området ska erbjuda en trevlig anblick och fungera som utgångspunkt för strövtåg i omgivningen. Möjligheter till parkering.

Engångsåtgärder: Röjning av ev. sly och barrplantor i anslutning till ödetomten.

Underhållsåtgärder: Røjning av slyuppslag. Gräset på trampad mark ska hållas kort och slås årligen. Markstädning på våren.

Skötselområde 2

Beskrivning: Gammal hårdvallsäng för fodertäkt, med stenkummel och antydan till hamlade lindar. Rik flora, speciellt i glesa partier. Ädla lövträd med ek, alm, ask, oxel och bok, samt täta hasselbuskage. Ängen har efterhand slutit sig alltmer och ljusklimatet blivit sämre för ljusälskande örter. I södra delen ett fuktigare parti med bl a orkidéer.

Mål: Slätteräng med glesa trädriddar och tuktade buskar och träd.

Engångsåtgärder: Ljusklimatet behöver drastiskt förbättras genom ordentlig røjning. Enstaka träd kan kvarlämnas, företrädesvis de av grövre dimensioner och av arter som förr användes till lövtäkt. Grenhuggning kan också tillämpas. Lindarna i stenhumlen har högt skyddsvärde och ska sparas. Marken städas från liggande träd. Barrplantor avlägsnas. På hållmarkerna kan enstaka tallar sparas. Hasselbuskagen föryngringsgallras och ett "knippelikt" utseende eftersträvas.

Underhållsåtgärder: Årlig slätter av ängen. Förekomst av älgört i fuktigare partier åtgärdas bäst genom selektiv slätter. Detta bör ske innan växten hunnit gå i frö d v s före midsommar och helst en gång till på eftersommaren. Lindarna i stenkumlen hamlas försiktigt. Røjning av slyuppslag och successiv föryngringsrøjning av hassel. .Spirande ask- och lindsly vid naturliga slätterhinder ska få tillfälle att utvecklas. Oxel sparas. Gallring ska ske allt eftersom ängen sluter sig, och företrädesvis av rötskadade träd och/eller skuggande grenverk. En ålders och trädslagsvariation bör eftersträvas.

Skötselområde 3

Beskrivning: Rester av gammal slätteräng, s k svinrotäng, en numera nästan helt utgången vegetationstyp. Ung björkskog med sly dominerar nu. Längre neråt vägen växer björk i grövre dimensioner.

Mål: Återskapande av det gamla växtsamhället med svinrot, darrgräs och ormröt som dominerande inslag. Björkskogen på uppfartsvägens vänstra sida ska hållas gles och successivt övergå i öppen ängsmark. Besökaren möts då av en vacker och inbjudande anblick.

Engångsåtgärder: Trädskiktet röjs bort helt, liksom buskar. Virket avlägsnas från platsen.

Underhållsåtgärder: Årlig slätter av ängen enligt generella riktlinjer. Björkskogen gallras vid behov.

Skötselområde 4

Beskrivning: Bergigt parti med hamlade lindar. I området påträffas mindre vanliga arter som tolererar ett sämre ljusklimat.

Mål: Bevara områdets karaktär genom slätter och lövtäkt samt vårda skyddsvärda växtlokaler genom försiktig slätter och røjning.

Engångsåtgärder: Försiktig røjning av träd och buskar. Triviallövskog tas ner helt samt flertalet ekar. Linden ska främjas. Hasselbuskar kan stå kvar knippevis åtminstone i anslutning till vätterosens växtlokaler och där halvskuggande arter förekommer. Barrträd avlägsnas. Ris och virke transporteras från platsen. Avverkad lind kan med fördel släpas åt sidan. Multnande lindvirke är

värdefullt för vedlevande insekter. Lindarna ska hamlas på traditionellt sätt. Av unga slanka lindar som ej lämpar sig för lövtäkt tas huvudparten ner för att maximera ljusinsläppet.

Underhållsåtgärder: Hamling ska ske i omdrev på 3 - 6 år inom trädgrupperna. Lövtäkt av nya skott ska ske först när dessa är meterlånga. Hamling av de tre äldsta lindarnas olika sidostammar ska ske i omdrev inom ett och samma träd. Vid alla hamling ska stor försiktighet iakttas och ska ske i omgångar för att ge möjlighet till alternativa metoder efter utvärdering av hamlingsförsöken.

Årlig slåtter enligt generella riktlinjer. Slåtter ska utföras selektivt och av personer som känner till växtlokalerna. Försiktig röjning vid behov.

Skötselområde 5

Beskrivning: Ädellövskog med ek som dominerande trädslag.

Mål: Ädellövskog av naturskogstyp, med variation i trädslags- och åldersfördelning.

Engångsåtgärder: Barrträd utom ene avverkas. Gamla träd sparas oavsett art.

Underhållsåtgärder: Röjning av frösådda barrplantor.

Skötselområde 6

Beskrivning: Ekdominerad ädellövskog på gammal åker, betes- och slåttermark. Skogen är ställvis gles och högstammig och öppnar sig i gläntor. Kulturspår i form av murar, rösen och jordkällare är vanliga.

Mål: Bevara ett ädellövskogsekosystem med variation i trädslags- och åldersfördelning. Underlätta för friluftslivet till strövtåg och exponera kulturlämningarna i möjligaste mån, genom att hålla gläntorna öppna och skogen gles.

Engångsåtgärder: Barrträd utom ene avverkas och ljusmiljön i gläntorna förbättras genom röjning och gallring av skuggande träd eller grenverk. Gamla träd oavsett art sparas. Gammal odlingsmark och därp framhävs genom att rensa från träd och buskar. Lövträd stående i rösen får vara kvar.

Underhållsåtgärder: Röjning av frösådda barrplantor. Gläntorna ska hållas öppna med röjning vid behov. Det är en fördel om ekbeståndet sköts med gallringar i sådan omfattning att tillräckliga trädkronor bibehålls så att vitaliteten i bestånden upprätthålles. Eken ska gynnas vid trädslagsval för att hålla ekbestånden intakt så länge som möjligt, helst gruppvis och däremellan öppna ytor där örtfloran kan utvecklas. Döda träd får stå kvar som hålträd. Kulturlämningarna ska röjas från sly vid behov.

Skötselområde A-F

Beskrivning: Stigar markerade A-B, E-F.,

Mål: Stigarna ska vara lätt framkomliga för att underlätta områdets tillgänglighet för det rörliga friluftslivet.

Engångsåtgärder: Samtliga på skötselplanekartan markerade stigar röjes för fri passage.

Underhållsåtgärder: Stigarna hålls öppna genom regelbundna röjningar.

2. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

2.1. Övergripande mål

Ranahult har betydande estetiska och sociala värden och har goda utsikter att bli ett välbesökt utflyktsmål. För att bibehålla områdets vetenskapliga och kulturella värden skall planeringen för friluftslivet inriktas på att göra området tillgängligt men också att kanalisera och informera besökaren.

2.2. Information

Informationstavla framställs och sätts upp vid parkeringen. Informationen bör inriktas på områdets skyddsvärde. Besökaren ska få klarhet i hur äldre tiders markanvändning präglade odlingslandskapets utseende samt florans och faunans sammansättning. Artbevarandesynpunkter ska poängteras.

3. TILLSYN

För tillsynen svarar naturvårdsförvaltaren.

4. REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN

Skötselplanen gäller för överskådlig framtid vad gäller i planen angivna mål och riktlinjer. De åtgärder som anges i planen inom ramen för givna riktlinjer skall däremot ses över vart tionde år eller i övrigt när berörda parter anser det påkallat. Särskilda inventeringar av framför allt kulturlandskap och växtlighet är angelägna som underlag för framtida revideringar av skötselplanen samt för mer preciserade vårdåtgärder.

5. KOSTNADER FÖR NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Skötsel i form av röjning, vårstädning och slåtter sker på ideell basis av berörda föreningar. Kommunen bistår med utrustning och personal i mån av tillgång. Kostnaderna härför undantas från fastställelse.